

FAR DE ROSES

1964-1976

ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

Codi de referència

CAT AMR 3.1.

Nivell de descripció

Fons

Títol

Far de Roses

Data/dates

2 de novembre de 1964 – 2 de setembre de 1976

Volum i suport

1 llibre

ÀREA DE CONTEXT

Nom del(s) productor(s)

Far de Roses

Història del(s) productor(s)

L'actual far de Roses és l'hereu d'una llarga tradició de llums de mar – documentats, almenys, des de 1304– situats on avui dia hi ha les restes del castell de la Trinitat, un fet que donà lloc al topònim *puig des Far* per nomenar l'alçada situada sobre l'esmentada fortificació. La vocació marinera de Roses, abocada al mar des dels seus inicis, no podia deixar de consignar l'existència continuada d'un far que donés seguretat a la principal via de comunicació –de béns, persones i idees.

La construcció contemporània del far arrenca l'any 1858, quan el govern de l'Estat va aprovar la redacció d'un projecte de construcció d'un far de quart ordre al golf de Roses. D'aquesta manera, el far de Roses s'insereix en un pla més general, elaborat durant el regnat d'Isabel II, per construir una xarxa de fars. Es tractava del *Plan General para el Alumbrado Marítimo de España e islas adyacentes* (1847). El projecte de l'enginyer Federico Peira Vildósola preveia un far a la punta de la Poncella i un camí de servei d'uns 2 km per unir-lo amb el nucli urbà. El pressupost de 213.633'30 rals va ser aprovat el 14 de gener de 1862 i les obres, adjudicades al barceloní Jacinto Mombriu, van començar el 15 de maig. Un temporal va emportar-se l'embarcador construït i les pedres de Montjoi descarregades per al far, provocant l'endarreriment de l'obra i pèrdues per valor de 3.498'94 rals que el govern va haver-li d'abonar. L'aparell òptic procedent del port de Marsella va arribar

a Roses a principis de 1863, però un problema duaner va demorar la seva entrega fins a finals d'any. El muntador del far va ser el torrer de Sant Sebastià, José Ramón Martínez, i la inauguració va tenir lloc l'1 de febrer de 1864, per bé que el mobiliari no va arribar fins un any després i el pagament dels terrenys expropiats a M. Àngela Fuster no es va fer efectiu fins al 1888. Sigui com sigui, l'1 de setembre de 1864 s'encengué per primera vegada l'actual far. Arquitectònicament, el far de Roses s'assembla ostensiblement al far de s'Arnella (Port de la Selva) i al de cap de Creus. Es compon de dos cossos, un de rectangular (324 m²) i un segon de circular en forma de torre, a dalt del qual hi ha el far.

El llum del far de la punta de la Poncella es troba a 24 metres s.n.m. Actualment, el seu senyal distintiu té una durada de 15' (un senyal llarg de 6' i tres de curts d'1', amb intermitències o ocultacions d' 1'5'), la llum és de color blanc i el seu abast és de 19 milles nàutiques (35 km). L'aparell òptic original –diòptric– fou construït pels tallers francesos d'Henry Lepaute. La làmpada és de 250 W, amb canviador automàtic AGA. Disposa d'una òptica d'horitzó. En un principi, però, la làmpada del far era d'oli, més tard funcionà amb parafina i, a partir de 1883, ja s'utilitzava el petroli com a energia combustible. Tanmateix, la primera característica era de llum blanca fixa amb esclats vermells cada 2 segons i un abast de 12 milles. Problemes amb la rotació del far van obligar el 1917 a deixar el far amb llum fixa vermella per evitar confusions amb els de Cadaqués o les Medes. El 5 de setembre de 1921, amb l'execució del pla d'aparences de 1917 i l'electrificació del far i dels llums d'enfilació del port, el far va passar a tenir una característica de llum blanca amb grups de quatre ocultacions i un abast de 19 milles. Les avaries en el subministrament elèctric per efecte del vent van ser una constant. L'electrificació del far data, com s'ha dit, de 1921 i a finals de 1923 s'hi va instal·lar el telèfon. Del far de Roses depenen el far de les illes Medes (el 1924 el seu servei s'agregà a Roses) i els llums dels ports de Roses i l'Estartit.

El 1878 es va haver de fer una nova coberta de ferro a l'habitatge, per substituir l'embigat original que s'havia podrit. El 1881 un incendi va cremar un magatzem de fusta. Posteriorment, durant la Guerra Civil espanyola, els bombardejos de l'aviació franquista de setembre de 1937 van provocar el trencament de molts vidres, de la línia de conducció elèctrica i desperfectes als llums del port. El novembre de 1937 l'edifici va ser ocupat militarment. El far va tornar a donar llum el 4 de març de 1939, mentre que el llum del port va trigar uns dies més. Tanmateix, el 18 de maig una explosió fortuïta de material explosiu abandonat pels republicans va fer desaparèixer els darrers 50 m del dic del port juntament amb el llum que hi havia, que va ser substituït per un llum provisional, que un temporal es va emportar el 1944. La presència militar a tocar del far es va perllongar fins a finals de la dècada de 1950.

El 1946 es van fer obres de reparació elèctrica, abastament d'aigua, condicionament de la cuina i revestiment d'una segona paret a la torre per un import de 22.521'95 ptes. El 1953 es va instal·lar un grup electrògen de suport per si hi hagués apagada elèctrica. El 1957 es va pavimentar el camí de servei posant fi als continus desperfectes ocasionats per pluja i vent. Entre 1895 i 1909 el camí havia estat motiu de nombrosos problemes, degut a l'explotació d'una pedrera a la Llosa per a l'extracció de llambordes i pedra per a la construcció del port.

D'altra banda, la secular existència d'una instal·lació farera ha possibilitat la pertinaç presència d'una professió pràcticament desapareguda: el farer. Nogensmenys, no existeix far sense un farer encarregat de la seva gestió i manteniment. Així, per exemple, en el Cens Electoral de Roses, de l'any 1890, elaborat per la Junta Electoral de Girona, apareixen dos farers: Joan Buscarons Sala, de 35 anys, i Josep Hernández Navarro, de 46 anys. La plantilla de dos torrers va ser reduïda el 1917, a un sol efectiu.

Segons les dades localitzades per l'historiador David Moré, autor del llibre *Fars i senyals marítics* i *El far de Sant Sebastià, 150 anys de vida (1857-2007)*, Roses fou la vila natal de tres torrers: l'esmentat Joan Buscarons Sala (Roses, 1855-Girona, 1926); Pere Ferrer Capdevila (Roses, 1827-Palamós, 1902); i Felip Trull Pujol (Roses, 1875-Palafrugell, 1970), la filla del qual, Eloïsa Trull Sanés, fou la primera faronera d'Espanya, atès que va exercir com a torrera auxiliar interina el juny de 1930, mentre el ministeri no resolva la petició efectuada pel seu pare per a què "s'habilités provisionalment la seva filla per exercir funcions de torrera auxiliar". Altres torrers foren Cosme Lablanca Manrique (en actiu el 1879), José María Escobar Riballas (en actiu el 1934 i fins al 1964), Felipe Peña Flores (des de 1965), Antonio Fernández Rodríguez, natural de l'Estartit, des de 1977 a 1990, i Ángel Mata Méndez (Querúas de Canero –Luarca-Valdés–, Astúries, 2/3/1933 – Roses, Girona, 22/7/2005), fins a l'extinció del farer de Roses l'any 1999.

Per a l'administració del far els torrers estaven obligats a portar al dia un total de vuit llibres: el d'ordres, el de servei, el de registre de comunicacions, el de fars a la vista, el de visites, el d'inventari, el d'observacions meteorològiques i el de comptes de recanvis. De tots ells només es conserva a l'AMR un llibre d'inventari dels béns del far. Els inventaris s'havien de realitzar en el moment de canvi de farer. D'aquesta manera, a la jubilació de José María Escobar Rivallas (Sevilla, 2/11/1894 – Roses, Girona, 2/7/1968) fou destinat al far de Roses Felipe Peña Flores (San Vicente de la Barquera, Santander, 2/9/1906 – Roses, Girona, 15/6/2006), que prengué possessió el dia 11 de febrer de 1965. Es jubilà el dia 2 de setembre de 1976.

La plaça de farer de Roses fou suprimida finalment l'any 1999, a causa dels avenços tècnics que permeteren la completa automatització del funcionament del far i el seu control remot.

Des de 1849 els torrers passen a dependre de l'administració civil de l'Estat. Tradicionalment, la seva gestió ha depengut del Ministeri de Foment o d'Obres Públiques, segons la denominació de cada moment històric. Dos anys després (1851) es publica el *Reglamento para la organización y servicio de los torreros de faros* i es crea el Cuerpo de Torreros de Faros, un cos especial del Ministeri de Foment. L'any 1862 es crea la Jefatura Provincial de Obras Públicas de Girona, de la qual depenia el senyal marítim de Roses. Posteriorment, el 1873 es dicta un nou Reglamento para la organización y servicio de los torreros de faros, que fou substituït diverses vegades al llarg de segle XX (1924, 1930 i 1963). L'any 1940, el Cuerpo de Torreros de Faros es va transformar en el Cuerpo Técnico Mecánico de Señales Marítimas. L'any 1957, el Far de Roses, que des de 1862 depenia de la Jefatura Provincial de Obras Públicas, passa a dependre de la Jefatura del Grupo de Puertos de Girona i, des de 1964, de la Junta Central de Puertos a través de la

Jefatura Regional de Costas de Catalunya. Finalment, des de 1980 els fars gironins tornen a dependre de la Delegación Provincial del Ministerio de Obras Públicas. L'any 1992 el Ministeri d'Obres Públiques, a través de la Llei de Puertos del Estado y de la Marina Mercante, extingeix el cos de farers o, com s'ha dit, Cuerpo Técnico Mecánico de Señales Marítimas i es va traspasar la gestió dels fars a les diverses autoritats portuàries depenents de l'ens Puertos del Estado. En el cas de la província de Girona, que és lúnica que no disposa d'autoritat portuària, depèn de l'Autoritat Portuària de Barcelona.

Història arxivística

Es desconeix el tractament rebut anteriorment. Només se sap que durant el període en què Felipe Peña Flores estigué al capdavant del Far de Roses, la documentació es trobava en un magatzem o barraca exterior del recinte del far, en unes condicions ambientals extremes, que provocà greus problemes de conservació al conjunt de la documentació. En tot cas, és evident, a la vista de la informació recollida a l'apartat *Abast i Contingut*, que l'arxiu del Far de Roses s'ha fragmentat. El juny de 2008 l'AMR procedí a la seva descripció.

Dades sobre l'ingrés

El vint-i-tres de juny de 2008, la senyora Elena Rúa Argüello feu donació del llibre inventari dels béns del Far de Roses (donació amb registre número 34).

ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

Abast i contingut

El llibre inventari recopila els efectes generals del far de Roses, de les balisses de les Illes Medes i del port de l'Estartit.

Sistema d'organització

Una sola sèrie: 1. Llibre d'inventari de béns

Informació sobre avaluació, tria i eliminació

Conservació permanent

Incrementos

Encara que no es preveuen nous ingressos d'aquest fons, tampoc es pot descartar totalment la possibilitat de noves donacions.

ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

Condicions d'accés

Lliure

Condicions de reproducció

Lliure

Llengües i escriptures dels documents

Castellà

Característiques físiques i requeriments tècnics

Suport paper. Sense requeriments tècnics especials.

Instruments de descripció

Fitxa NODAC i catàleg registrat al programari de gestió de l'AMR.

ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

Existència i localització dels originals

És documentació original.

Existència i localització de reproduccions

No existeixen.

Documentació relacionada

Documentació de l'Arxiu Històric de Girona, de l'Arxiu de l'Autoritat Portuària de Barcelona i de l'Archivo General del Ministerio de Fomento referent al Far.

Bibliografia

No existeix.

ÀREA DE NOTES

Notes

--

ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

Autoria i data(es)

AMR, 23 de juny de 2008

AMR, 14 de juliol de 2011 (revisió)

Fonts

Sobre el Far de Roses:

www.roses.cat <consulta 12 de juliol de 2011>; fitxer Història Far a C:\Documents\Segles\Segles XIX-XX; fitxer el Far de Roses a C:\Documents\AMR\Difusió\Història llocs de Roses; David Moré, *Fars i senyals marítims*, Girona, Diputació de Girona, 1a edició, setembre 2007, col. Quaderns de la Revista de Girona, 128; David Moré, *El far de Sant Sebastià, 150 anys de vida*

(1857-2007), Palafrugell, Ajuntament de Palafrugell–Arxiu Municipal, 2007; David Moré, *La vida en los faros de España. El Cuerpo de Torreros de Faros o de Técnicos Mecánicos de Señales Marítimas (1851-1992)*, Barcelona, Museu Marítim de Barcelona i Angle Editorial, 2010.

Sobre la conservació de la documentació:

Conversa telefònicament amb David Moré Aguirre el dia 14 de juliol de 2011.

Regles o convencions

Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Subdirecció General d'Arxius i Associació d'Arxivers de Catalunya, 2007.